

Rijksdienst Caribisch Nederland
OCW

WHAT'S NEW ...

IN CARIBISCH NEDERLANDS ONDERWIJS

13

December 2019
Nummer 13

Nolly Oleana
Afdelingshoofd OCW in CN

VOORWOORD

Het jaar 2019 was weer een vol en vruchtbaar onderwijsjaar. In deze editie van ons e-magazine hebben we een aantal van de hoogtepunten van het afgelopen jaar voor u op een rij gezet. Zoals u kunt zien hebben we, met alle stakeholders samen, weer veel kunnen realiseren of in gang zetten.

Iedere stap is er weer één, op weg naar onze hoofddoelstelling: goed onderwijs, om kinderen in Caribisch Nederland dezelfde kansen te bieden als de kinderen in Europees Nederland om hun talenten maximaal te ontwikkelen.

Langs deze weg bedank ik ieder van u voor uw inzet en voor de prettige samenwerking in het afgelopen jaar.

Mede namens het team OCW in Caribisch en in Europees Nederland wens ik u fijne feestdagen en een voorspoedig en inspirerend 2020!

INDEX

3

Colofon

COLOFON

Deze elektronische nieuwsbrief is een uitgave van OCW in Caribisch Nederland en heeft tot doel om:

- aan onderwijsprofessionals en andere geïnteresseerden informatie te bieden over ontwikkelingen met relevantie voor het onderwijs in Caribisch Nederland;
- de uitwisseling van onderwijs gerelateerde kennis en best practices tussen de eilanden te stimuleren.

Redactie: Elaine Marchena

Engelse vertaling: Global Innovations Corporation N.V., John Amarica

Ontwerp en lay-out: I-Design, Ivonne Zegveld

Wilt u op de verzendlijst voor deze elektronische nieuwsbrief of wilt u er aan bijdragen?

Neem dan contact op met Elaine Marchena: elaine.marchena@rijksdienstcn.com

Deadline voor de volgende editie: 28 februari 2020

© Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Curriculumherziening primair onderwijs Europees en Caribisch Nederland

Hoe kunnen we onze leerlingen zo goed mogelijk voorbereiden op de toekomst? Leraren en schoolleiders hebben op 10 oktober 2019 hun advies voor een verbeterd curriculum voor het primair en voortgezet onderwijs aangeboden aan minister Slob van onderwijs (basis en voortgezet onderwijs en media).

Bij het maken van de voorstellen hebben de teams advies en feedback gekregen van duizenden leraren, scholen, curriculumexperts, wetenschappers, vakverenigingen en andere deskundigen uit het onderwijsveld.

Modernisering van de onderwijsdoelen

De voorstellen (bouwstenen) gaan over negen leergebieden www.curriculum.nu/ en zijn een vertrekpunt om te komen tot verbeterde onderwijsdoelen. Naast het actualiseren van de doelen, biedt de herziening een kans om het overvolle programma aan te pakken, de aansluiting tussen primair onderwijs, voortgezet onderwijs en vervolgonderwijs te verbeteren en scholen en leraren meer richting en ruimte te bieden. Zo zorgen we ervoor dat leerlingen van nu het onderwijs krijgen dat hen optimaal voorbereidt op het leven en werken in de maatschappij van morgen.

Meer over de vraag waarom we dit en op welke manier het proces vorm is gegeven vind je in [deze animatie](#).

Vervolgstappen

De curriculumherziening is een omvangrijk traject; niet eerder zijn voor zowel het primair- als voortgezet onderwijs alle kerndoelen en eindtermen tegelijkertijd herzien. De voorstellen die er nu liggen zijn bouwstenen, die in een volgende fase verder uitgewerkt moeten worden naar onderwijsdoelen (nieuwe kerndoelen en eindtermen). Tijdens deze fase is het de bedoeling dat de bouwstenen eerst in Europees Nederland in de schoolpraktijk uitgetest worden door middel van pilots.

Aansluitend zal er een proces plaatsvinden, met lokale participatie, om te bekijken of en hoe we de curriculumherziening voor Caribisch Nederland goed kunnen vormgeven. Denk daarbij aan aanpassingen die nodig zijn om aansluiting te bieden aan de context van Caribisch Nederland, waaronder een afstemming naar het CXC-stelsel.

Voor het zover is komt het Kabinet eerst (naar verwachting eind 2019) met een inhoudelijke reactie op de voorstellen. Daarna gaat de Tweede Kamer in gesprek met de minister over de inhoud en de vervolgstappen.

Na de politieke besluitvorming kan een vervolgfase worden gestart.

Foto: Staysly Goilo

JULISKA VAN ROSSUM

In augustus ben ik begonnen als beleidsmedewerker bij RCN/OCW. Ik houd me voornamelijk bezig met het hoger onderwijs en het opleiden van toekomstige leraren/docenten in de scholen, ofwel de Opleidingschool. Een mooie uitdaging, waar ik veel energie van krijg. Het is fijn deel uit te maken van een bevlogen team en om samen te mogen werken met de vele enthousiaste partners op de eilanden.

Wat ik meebreng, is mijn eigen ervaring in het onderwijs en het openbaar bestuur. Ik heb een tijd als bestuursadviseur voor een gemeente in Europees-Nederland gewerkt, en heb lesgegeven op het voortgezet onderwijs, het mbo en de laatste jaren als docent Politicologie aan de Universiteit van Amsterdam. Ik vind het mooi om nu als beleidsmedewerker een bijdrage te mogen leveren aan het onderwijs op deze prachtige eilanden.

MIEKE JANSEN

Sinds 1 december ben ik programmasecretaris BES(t) 4 Kids. Dit programma moet zorgen voor goede en betaalbare kinderopvang en buitenschoolse voorzieningen in Caribisch Nederland en is een samenwerking tussen de Openbaar Lichamen van de eilanden en de ministeries van OCW, SZW en VWS. Een leuke uitdagende baan waar ik ontzettend veel zin in heb!

Als secretaris ondersteun en adviseer ik de programma-manager, ben ik veel aan het plannen en organiseren en zorg ik ervoor dat de administratieve kant van het programma op orde is en deadlines gehaald worden. Voor mijn verhuizing naar Bonaire, in september 2018, heb ik als secretaris aan verschillende projecten en programma's mee gewerkt bij de gemeente Rotterdam - vooral op gebied van onderwijs - en de Rechtbank Zeeland-West-Brabant, dus die kennis en ervaring kan ik nu inzetten binnen dit mooie programma!

EVALUATIE ONDERWIJSZORG CARIBISCH NEDERLAND

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft de onderzoeksbureaus Oberon en Kohnstamm Instituut opdracht gegeven de onderwijszorg op Bonaire, Saba en Sint Eustatius te evalueren.

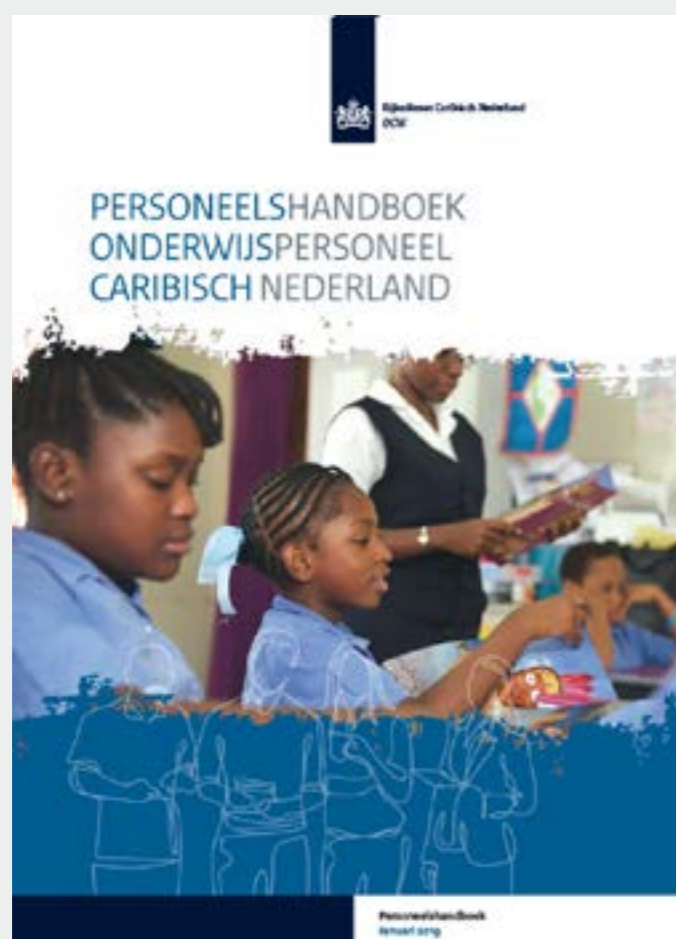
Doel van deze evaluatie is om een beter beeld te krijgen van de onderwijszorg op dit moment: van de knelpunten en wat nodig is om deze op te lossen en de onderwijszorg toekomstbestendig te maken. Hiervoor zijn de onderzoekers in oktober langs geweest op de eilanden om interviews af te nemen bij de Expertisecentra Onderwijszorg (EOZ's), de scholen en ketenpartners op het gebied van onderwijs- en jeugdzorg.

De onderzoekers werken nu aan een eindrapport. In januari volgt meer informatie hierover.

KORT VERSLAG

Personeels- handboek CN

In augustus is het **Personeelshandboek Onderwijspersoneel Caribisch Nederland in Caribisch Nederland** uitgekomen. Dit handboek beschrijft de arbeidsvoorwaarden van het onderwijspersoneel, dus de rechten en plichten.

De arbeidsvoorwaarden zijn vastgelegd in verschillende regelingen. Een overzicht van de belangrijkste regelingen is opgenomen in de bijlage bij het handboek. Deze regelingen zijn openbaar en voor iedereen online te raadplegen via wetten.overheid.nl

Klik [hier](#) voor meer informatie over dit Nederlandstalige handboek of om het handboek te downloaden.

Bijeenkomsten beroepsonderwijs en Sociale Kans trajecten Jongeren

Op 3 en 4 december organiseerde OCW op Bonaire twee interactieve bijeenkomsten met de drie openbare lichamen, de VO scholen, de instellingen voor de Sociale Kans trajecten Jongeren (SKJ) en ROA CN (ROA staat voor Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt).

De deelnemers bespraken op dag één het CVQ (Caribbean Vocational Qualification) beroepsonderwijssysteem dat op Saba en Sint Eustatius is gestart. Beleidsmedewerker Iris Tuinman-Cloosterman presenteerde namens OCW dit onderwijssysteem en de sleutelfiguren daarin. Na de lunch was er een verdiepingssessie over de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de scholen en ROA CN, die in de toekomst een belangrijke rol krijgt in de organisatie van het CVQ onderwijs. In de komende maanden zal geprobeerd worden om de noodzakelijke samenwerking tussen scholen en ROA CN verder invulling te geven.

Dag twee ging over de Sociale Kans trajecten Jongeren (SKJ). Na bijna 10 jaar is de SKJ-wet voor Caribisch Nederland toe aan herziening. Het ministerie van OCW heeft aan onderzoeksbureau Oberon de opdracht verstrekt de implementatie van de wet tot nu toe te evalueren en op basis daarvan een advies op te stellen voor de toekomstige invulling van de SKJ. De onderzoekers hebben hun bevindingen in het eerste dagdeel gepresenteerd. De deelnemers bespraken vervolgens in verschillende werksessies de prioriteiten en mogelijke oplossingsrichtingen. De opbrengsten van deze dag worden door bureau Oberon nog verwerkt in het eindrapport dat in januari 2020 aan OCW wordt aangeboden. Op basis van het advies van Oberon zal OCW een voorstel opstellen voor de toekomstige SKJ.

Vierlandenoverleg Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voortaan jaarlijks

Op 11 en 12 november jl. voerden de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het Koninkrijk voor de tweede maal dit jaar een ministerieel Vierlandenoverleg.

Foto: Tirzah Schnater, OCW.

V.l.n.r.: Mw. Jorien Wuite (Gevolmachtigd Minister van Sint Maarten), de heer Guillfred Besaril (Gevolmachtigd Minister van Aruba), als waarnemer voor Minister Xiomara Ruiz-Maduro van Minister van Financiën, Economische Zaken en Cultuur), de heer Rudy Lampe, (Minister van Onderwijs, Wetenschappen en Duurzame Ontwikkeling van Aruba en komende voorzitter Vierlandenoverleg 2020), mevrouw Ingrid van Engelshoven (Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en voorzitter van het Vierlandenoverleg op 12 november 2019.) en mevrouw Marilyn Alcalá-Wallé (Minister van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport van Curaçao en voorzitter van het vorige Vierlandenoverleg in februari 2019).

De ministers besloten dat het ministerieel Vierlandenoverleg Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voortaan jaarlijks zal worden georganiseerd. In de oneven jaren zal de bijeenkomst in Nederland zijn - steeds in aansluiting op de tweejaarlijkse Algemene Conferentie van Unesco - en in de even jaren in een van de Caribische landen.

De ministers namen ruim 30 besluiten over hun samenwerking. Zo werd onder meer besloten dat de landen het UNESCO 2001 verdrag met betrekking tot onderwaterarcheologie gelijktijdig willen ratificeren en implementeren en gaat de Koninklijke Bibliotheek aan de slag met de bibliotheken van Aruba, Curaçao en Sint Maarten om afspraken te maken over aansluiting op haar digitale bibliotheek.

Er werd ook afgesproken dat er een extern onderzoek over de aansluitingsproblematiek van studenten in het Koninkrijk wordt aanbesteed. Aan het volgend ministerieel vierlandenoverleg in 2020 worden mede op basis van dit onderzoek voorstellen gedaan ter verbetering van het studiesucces van studenten van de Caribische eilanden. Daarnaast komt er onderzoek naar de mogelijkheden van een fonds om de mobiliteit van studenten binnen het Koninkrijk te bevorderen.

Tot slot besloten de ministers zich gezamenlijk in te zullen zetten voor verdere verbetering van communicatie en voorlichting rondom studiefinanciering, die effectief is in de Caribische context. Er komt een verkenning of terugbetaling van studieschulden aan DUO naar draagkracht ook in de Caribische delen van het Koninkrijk automatisch kan worden uitgevoerd en in 2020 zal de tijdelijke loketfunctie van DUO op Aruba en Curaçao worden geëvalueerd.

Conscious Discipline training op Aruba

Kinderopvang professionals van de drie CN-eilanden namen in de laatste week van november op Aruba deel aan een training Conscious Discipline.

Deze sessie vormt onderdeel van het professionaliseringstraject van de instellingen voor kinderopvang binnen het programma BES(t) 4 Kids. Dit meerjarenprogramma heeft als doel om de kinderopvang en voor- en naschoolse voorzieningen in CN te versterken en de kinderopvang beter betaalbaar te maken voor ouders.

NVT Hoogtepunten 2019

In februari 2019 bekrachtigden de ministers van de vier landen Curaçao, Aruba, Sint Maarten en Nederland het eerder opgerichte NVT netwerk met **de ondertekening van de intentieverklaring** tijdens het ministeriële vierlandenoverleg op Curaçao.

Doel van de intentieverklaring is te zorgen voor een optimale taalontwikkeling van leerlingen door samen te werken aan een kwalitatief goed onderwijsaanbod.

Het NVT Netwerk is een platform waarin onderwijsstakeholders van alle zes de eilanden kennis, informatie en leermiddelen uitwisselen, onderzoeksprojecten ondersteunen en samen werken aan professionalisering van de NVT leerkrachten. Hiertoe is het digitale platform "PLEK" opgericht.

In mei namen PO-docenten op Aruba, Bonaire, Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius onder ruim 700 leerlingen de NVT evaluatie af, nadat zij hiervoor een training ontvingen van de Taalunie. De NVT evaluatie brengt de taalvaardigheid van groep 8 leerlingen in kaart voor ieder van de vier vaardigheden (spreken, luisteren, schrijven en lezen).

Als aanvulling op de bestaande NVT-materiaal voor groep 5 t/m 8 en de tijdschriften vo or de onderbouw van het VO, is afgelopen najaar het NVT lesmateriaal voor groep 1 en 2 (methode John & Joonie) beschikbaar gekomen.

Deze methode wordt ontwikkeld door **Bureau NVT** in samenwerking met ECE Sint Eustatius: www.facebook.com/ecestatia/

In oktober zijn op Sint Eustatius, Saba en Sint Maarten implementatiesessies georganiseerd voor de betreffende PO leerkrachten.

In samenwerking met **Biblioneef** zijn voor het PO de 'Atlas van het Nederlands' en een kwartetspel: 'Poes en Hond' geproduceerd. Alle basisscholen in de regio ontvangen een exemplaar van deze materialen.

Er wordt sinds dit jaar gewerkt aan aansluitingsmodules (NVT+ traject) voor de doorstroom naar Nederlandstalig vervolgonderwijs mbo (van A2 naar B1) en hbo/wo (van B1 naar B2). Deze komen in juni 2020 beschikbaar.

Er is ook lesmateriaal voor de bovenbouw VO ontwikkeld: **de CED groep**. Zij ontwikkelde **lessen van een Caribische versie van Nieuwsbegrip**.

Als u(w school) een abonnement heeft, dan kunt u ze vinden op de website van Nieuwsbegrip, onder "Extra lessen".

In november zijn op Aruba, in samenwerking met de IPA en Arubaanse docenten de eerste NVT taken ontwikkeld, waarmee docenten de vaardigheden op de verschillende PO- en VO-niveaus kunnen evalueren. Naar verwachting zijn de taken vanaf juni 2020 digitaal beschikbaar.

Sinds november staan op de website van de Taalunie **de vernieuwde doorlopende NVT leerlijnen**.

De volgende twee personen zijn beide door de stuurgroep van de samenwerkende schoolbesturen op Sint Eustatius en Saba aangesteld voor een tweejarig taalproject.

TERRI BAKKER

Sinds juni 2019 werk ik binnen een tweejarig project aan de ontwikkeling van taalbeleid voor de eilanden Saba en Sint Eustatius. Ik ben geïntrigeerd door de dynamiek van deze twee Engelstalige eilanden, ieder met een eigen Engels dialect, die onderdeel uitmaken van het Koninkrijk Nederland, met een substantieel Spaanstalig bevolkingsdeel en vele andere meertalige inwoners! Een taalbeleid opstellen dat rekening houdt met deze (sub) groepen gaat een complex en uitdagend project zijn, waarin mijn fascinatie voor sociolinguïstiek en de historische en culturele dynamiek binnen een samenleving goed van pas zullen komen.

Van jongs af aan heb ik mijn liefde voor talen gecultiveerd en dankzij mijn vloeiende beheersing van zowel het Engels (mijn moedertaal) als het Nederlands en Spaans, kan ik heel natuurlijk schakelen met alle stakeholders in dit project. In de 28 jaar dat ik taalonderwijs gaf heb ik Spaans, Engels, Duits en Toneel gedoceerd in de VS, Nederland, Thailand, Singapore en Venezuela.

Na in meer dan tien verschillende landen te hebben gewoond, heb ik me nu gevestigd op Saba: een eiland waar ik 16 jaar geleden als meertalige duikinstructeur gewerkt heb. Wat me in deze opdracht ook zo boeit, is de mogelijkheid om de eilanden Sint Eustatius en Saba van binnenuit te leren kennen en ik zie dan ook uit naar de samenwerking die ik in dit project zal hebben met de bijzondere mensen van Saba en Sint Eustatius.

ADRIAAN D'HAENS

Met Sint Eustatius als vestigingsplaats ben ik werkzaam als NVT Expert/coach. Mijn missie is om de docenten op Sint Eustatius en Saba te ondersteunen bij de overstap naar een vaardigheidsgerichte aanpak van het Nederlands als vreemde taal. Dit doe ik in de vorm van coaching, workshops en projecten die bijdragen aan de motivatie en de samenwerking tussen de scholen op de twee eilanden.

Ik heb Neerlandistiek gestudeerd (MA in Germaanse talen) aan de universiteit van Gent en daar ook mijn onderwijsbevoegdheid behaald. Vanuit mijn fascinatie voor Nederlandse taalverwerving schreef ik mijn afstudeerscriptie over de woordvolgorde van Engelstaligen die Nederlands leren.

Voorafgaand aan deze functie gaf ik Nederlands aan mensen van 11 tot 61: in het volwassenenonderwijs, aan twee universiteiten en op verschillende middelbare scholen in Vlaanderen en in het buitenland. De meeste van mijn leerlingen en studenten waren vreemde taalsprekers. Daarnaast adviseer ik bij de totstandkoming van het Nederlandse examen voor [het International Baccalaureate](#).

Momenteel ben ik in de afrondende fase van mijn masterscriptie aan de universiteit van Oxford. Ik ontwikkelde hiervoor een schrijfhelp voor meertalige leerlingen die moeite hebben met schrijven in het Nederlands.

Ik vind het geweldig dat ik in dit tweejarige project mijn expertise en passie voor effectief taalonderwijs kan inbrengen en nodig iedereen die over Nederlands als vreemde taal wil sparren, uit om contact op te nemen via adriaan@nederlandsopsabaenstatia.eu.

ONDERWIJS BONAIRE AAN DE SLAG MET IEP LEERLINGVOLGSGYSTEEM

In de week van 14 tot en met 18 oktober bezochten de IEP-adviseurs Pepijn Dousi en Joost Schouten van **Bureau ICE Bonaire** voor de implementatie van het IEP Leerlingvolgsysteem (IEP LVS). De basisscholen op Bonaire zien in het IEP LVS een krachtig instrument om de brede ontwikkeling (hoofd, hart én handen) van hun leerlingen te kunnen volgen. Daarnaast sluit het IEP LVS goed aan bij de **IEP Eindtoets** die dit schooljaar voor de derde keer wordt afgenomen.

Algemeen directeur Frans van Efferink
(Scholengemeenschap Bonaire)

“DOORDAT DE IEP ZO EEN DUIDELIJK ADVIES GEEFT VOOR DE VERVOLGOPLEIDING, HELPT HET ONS DE LEERLINGEN BETER TE PLAATSEN IN DE JUISTE LEERWEG.”

Op de **eerste twee implementatiedagen** waren alle leerkrachten van de groepen 3 t/m 8 van de drie schoolbesturen te gast op basisschool De Pelikaan. Daar kregen zij informatie over de inhoud en werkwijze van het IEP LVS. Er werd in verschillende werkvormen kennis en ervaringen gedeeld en iedere leerkracht kreeg de kans om het IEP LVS te bekijken en de eerste stappen hierin te zetten.

Dag drie stond in het teken van het maken van concrete, eilandbrede afspraken over de manier waarop de toetsen afgenomen worden. Met de directeurs en intern begeleiders zijn tevens zijn vervolgsafspraken gemaakt om de eerste afnames in januari en februari 2020 te evalueren en de gemaakte afspraken – waar nodig - bij te stellen.

De IEP-adviseurs hebben eveneens gesproken met vertegenwoordigers van het Expertisecenter Onderwijs Zorg Bonaire en Scholengemeenschap Bonaire. Zij hebben hen inzicht gegeven in de inhoud en mogelijkheden van het IEP LVS.

Met deze implementatieweek hopen de schoolbestuurders én de IEP-adviseurs dat het IEP LVS eraan bijdraagt, dat iedere leerling op Bonaire maximaal ondersteund wordt in zijn eigen ontwikkeling.

Directeur-bestuurder Nilva Wout
(R.K. Schoolbestuur Bonaire)

De IEP is leerlinggericht, het focust niet op prestatie maar op ontwikkeling. De leerlingen worden niet met elkaar vergeleken, ze worden juist betrokken bij hun eigen leerproces. Deze twee aspecten vergroten de motivatie van de leerlingen en dit is juist wat onze leerlingen nodig hebben.

Directeur Gerald Kolenbrander
(Basisschool De Pelikaan)

Leerlingen, ouders en leerkrachten krijgen inzicht in de referentieniveaus en door de afgenomen toetsen ziet een leerling waar zijn/haar ontwikkelingsmogelijkheden liggen. Dat stopt niet in groep 8 maar gaat door in het VO. Daarmee hopen wij een doorgaande lijn te creëren.

IEP - INZICHT EIGEN PROFIEL

Een kind is meer dan rekenen en taal, ook zijn sociaal-emotionele ontwikkeling, leeraanpak en creatief vermogen maken hem tot wie hij is. Een compleet kind is hoofd, hart én handen. Een volgsysteem moet daar rekening mee houden. Niet door een kind af te rekenen op wat het niet kan, maar door inzicht te geven in waar een kind nu staat en aan te geven hoe het zich verder kan ontwikkelen om te worden wie het is.

Door betekenisvol toetsen brengt het IEP leerlingvolgsysteem de ontwikkeling én de talenten van het complete kind in kaart. Een uitkomst waarmee jij als leerkracht samen met de leerling inzicht krijgt in de volgende ontwikkelingsstap en we het eigenaarschap van de leerling bij zijn eigen ontwikkeling vergroten.

Voor meer informatie over Bureau ICE en de IEP:
www.bureau-ice.nl

Joost Schouten van Bureau ICE tijdens de bijeenkomst op Bonaire, met de deelnemers van de verschillende basisscholen.

Prinses Beatrix en regeringscommissaris Mike Franco lopen naar hun zitplaats voor een cultureel programma in de voormalige gereformeerde kerk.

Dans en muziek voor de prinses bij de Mega D Youth Foundation

Sabaans zomerschool- programma op zee

Samenwerken, het in de praktijk toepassen van vakken zoals Nederlands, Wis-, Natuur- en Scheikunde en al zeilend het Caribisch gebied verkennen.

Dit was allemaal onderdeel van het zomerschoolprogramma van de SCS (Saba Comprehensive School) leerlingen die in juli deelnamen aan een zeiltocht langs de eilanden Saba, Sint Maarten, Tintamarre, St. Barths, Nevis en Sint Eustatius.

Natuurlijk was er ook aandacht voor het onderwater leven en de impact van de mens op het ecologische systeem van de zee. Aansluitend werd er ook een zeiltocht georganiseerd voor leerlingen van groep 8 van de basisschool, om ze onder meer te helpen bij de overstap van het primair naar het voortgezet onderwijs.

Erasmus+ Charter voor de Universiteit van Aruba en de Universiteit van Curaçao

Universiteit van Aruba

“INTERNATIONALISERING BETEKENT GEWOON EEN ENORME KWALITEITSIMPULS VOOR JE ONDERWIJS.”

De Universiteit van Aruba en de Universiteit van Curaçao ontvingen beiden de Erasmus+ Charter for Higher Education (ECHE), het kwaliteitskeurmerk van Erasmus+ voor onderwijsinstellingen uit een programmaland.

Deze universiteiten sluiten jaarlijks uitwisselingsovereenkomsten met partner-universiteiten in Europa (en de Universiteit van Aruba ook daarbuiten), om studenten en onderwijsmedewerkers in staat te stellen nieuwe vaardigheden en kennis in het buitenland op te doen.

Erasmus+ webinar over e-twinning

Uw e-Twinning-project uitbreiden met een fysieke uitwisseling?

Erasmus+ organiseert hierover een webinar op **donderdag 9 januari, 2020 om 10:30 uur** CN tijd.

Kom tijdens dit webinar alles te weten over duurzame, digitale en fysieke, samenwerkingen met scholen in Europa. Van het vinden van een samenwerkingspartner tot het aanvragen van subsidie, alles komt aan bod.

[Aanmelden](#) kan via de website.

V.l.n.r.: Frans van Hoek (NA Erasmus+), Annemarie de Ruyter (NA Erasmus+), Max Bueno de Mesquita (Ministerie van OCW) en Judith Dayus (NA Erasmus+).

Erasmus+ informeert scholen tijdens bezoek

In de week van 18 november bezocht een delegatie van het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training de benedenwindse eilanden, vergezeld door dhr. Max Bueno de Mesquita (Ministerie van OCW). Doel van het bezoek was om de onderwijsinstellingen van zowel de beneden- als de bovenwindse eilanden te informeren over het NA en de mogelijkheden van het subsidieprogramma. Op Bonaire sprak het team via video conference ook met onderwijsinstellingen op de bovenwindse eilanden Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten.

Het programma Erasmus+ biedt iedereen die werkt of leert mogelijkheden om een buitenlandervaring op te doen en zich internationaal te ontwikkelen. Het huidige programma loopt van 2014 tot 2020 en heeft tot doel om onderwijs en ontwikkeling voor iedereen in Europa toegankelijk te maken. Erasmus+ biedt diverse mogelijkheden om buitenlandervaring op te doen én mee te werken aan innovatie van het Europese onderwijs: het NA Erasmus+ verleent subsidies voor bijvoorbeeld studie, stage, nascholing, training, job shadowing of een uitwisseling binnen en buiten Europa.

Het programma Erasmus+ richt zich op de sectoren primair onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, hoger onderwijs, Jeugd & jongerenwerk en volwasseneducatie. Binnen deze laatste sector ondersteunt het programma ook alfabetiseringsprojecten.

Ook de scholen op de eilanden van Caribisch Nederland kunnen subsidieaanvragen indienen bij Erasmus+, zowel voor Mobiliteit (KA1) als Strategische

partnerschappen (KA2). Het gaat hierbij om projecten in samenwerking met andere Europese landen - het programma is niet bedoeld voor uitwisseling tussen de eilanden en Nederland. Op dit moment zijn er twaalf projecten van Erasmus+ in Caribisch Nederland, voor het primair en voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs.

Indien er voldoende interesse voor bestaat, zal het NA Erasmus+ in 2020 een vervolfbezoek brengen aan de bovenwindse eilanden Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten, in de aanloop naar het nieuwe subsidieprogramma 2021-2027.

Voor meer informatie over:

- De voorwaarden van het programma Erasmus+
- De aanvraagprocedure
- Eerder toegekende subsidies
- En veel meer...

www.erasmusplus.nl

Scholierenprogramma's ProDemos

Foto's: ProDemos

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

Vanaf volgend schooljaar kunnen leerlingen in Caribisch Nederland spelenderwijs leren en ervaren hoe het werkt bij de rechtbank en in het bestuurskantoor.

In samenwerking met de drie Openbare Lichamen en het Ministerie van OCW werkt de organisatie ProDemos momenteel aan de aanpassing van enkele scholierenprogramma's voor gebruik door leerlingen in Caribisch Nederland.

ProDemos www.prodemos.nl verzorgt in en vanuit den Haag rondleidingen en educatieve programma's en activiteiten om burgers, inclusief scholieren, te informeren en te laten ervaren hoe de politiek, democratie, rechtspraak en rechtsstaat in het Koninkrijk functioneren.

De voor Caribisch Nederland aangepaste programma's met bijbehorende materialen zullen in het voorjaar van 2020 gereed zijn. Vóór de zomer van 2020 zal ProDemos alles opleveren. Zij zullen ook lokaal een training verzorgen voor begeleiders van de drie eilanden die de programma's vanaf het schooljaar 2020-2021 met de leerlingen zullen gaan uitvoeren.

Het gaat om de volgende drie scholierenprogramma's:

1. **Democracy**, voor leerlingen van groep 7 en 8 PO en voor Pro

Met interactieve werkvormen bespreken leerlingen met hun begeleider de rechtspraak in onze samenleving en spelen de leerlingen (indien mogelijk in toga) een rechtszaak na. De gastles is een goede voorbereiding op het bezoek aan de rechtbank, dat aansluitend wordt georganiseerd.

Doel:

Leerlingen informeren over het rechtssysteem en ze dit laten ervaren.

2. **Gastles Rechtbank met rollenpel en Rechtbank bezoek**, voor mbo, havo en vwo en voor CCSLC, CSEC en CVQ.

Met interactieve werkvormen bespreken leerlingen met hun begeleider de rechtspraak in onze samenleving en spelen de leerlingen (indien mogelijk in toga) een rechtszaak na. De gastles is een goede voorbereiding op het bezoek aan de rechtbank, dat aansluitend wordt georganiseerd.

Doel:

Leerlingen informeren over het rechtssysteem en ze dit laten ervaren.

3. **Klassenbezoek aan het bestuurskantoor**, voor mbo, havo en vwo en voor CCSLC, CSEC en CVQ.

Leerlingen bezoeken het lokale bestuurskantoor, leren meer over de lokale politiek en gaan in gesprek met leden van de Eilandsraad/het bestuurskantoor.

Doel:

Leerlingen wegwijs maken op het bestuurskantoor en kennis laten maken met de lokale politiek. Daarnaast ondersteunt het programma het onderwijs bij de opdracht om actief burgerschap te bevorderen.

Altijd al gedroomd van een cultuurproject in het buitenland?

De één droomt van een dansproject in Brazilië, voor een ander gaat het om een toneelvoorstelling samen met een theatergroep in de VS. Of om een muziekproject, met een muziekschool in Cuba: bedenk het maar. De Subsidie-regeling Internationale Samenwerking ondersteunt vernieuwende culturele initiatieven, in de vrije tijd en op school, zowel nationaal als internationaal.

Bekijk het informatieve filmpje:

**INTERNATIONALE
SAMENWERKING**

Klik voor informatie over de regeling:

**FONDS VOOR
CULTUUR
PARTICIPATIE**

U kunt ook bellen

Adviseur Femie Willems
van Internationale samenwerking gaat graag met u in gesprek over de plannen.

Bel: +31-30-233 60 30

Wilt u samenwerken met een internationale partner op het gebied van cultuurparticipatie of cultuureducatie, of onderzoeken hoe u dat mogelijk kunt maken? Wilt u graag kennis uitwisselen en internationaal samenwerken aan mooie cultuurprojecten of uw netwerk verbreden? En bent u bereid om de opgedane kennis ook met het Nederlandse veld delen? Dan is deze regeling misschien wat voor u!

Aan te vragen bedragen

Goede en passende internationale partners vinden, kost tijd. Om te zorgen dat deze regeling ook aansluit bij organisaties die nog geen internationale samenwerkingsrelatie hebben, biedt de regeling twee verschillende aanvraagmogelijkheden:

- **De ontwikkelsubsidie** voor een verkenning en terugkoppeling. Wilt u graag internationaal samenwerken, maar ben je nog op zoek naar goede partners? Met deze subsidie kunt u ter plaatse verkennen wat de kansen en mogelijkheden zijn.

De ontwikkelsubsidie bedraagt maximaal € 7.500,- en mag 100% van de begroting dekken.

- **De samenwersubsidie** voor een internationaal samenwerkingsproject en terugkoppeling. Partners gevonden, of al bekend? Deze projectsubsidie helpt u verder op gang.

De samenwersubsidie bedraagt maximaal € 25.000,- en mag maximaal 50% van de begroting dekken.

Aanvragen kan doorlopend

De subsidieregeling staat open voor aanvragen t/m vrijdag 18 december 2020, of tot het subsidieplafond van € 1.000.000,- wordt behaald. Het is dus verstandig om niet te wachten tot de deadline, maar direct aan de slag te gaan.

Nieuwbouw Seventh Day Adventist School (SDA School)

Convenant onderwijshuisvesting Sint Eustatius ondertekend

Waarnemend regeringscommissaris Mervyn Stegers van het openbaar lichaam Sint Eustatius zette op op 28 augustus zijn handtekening naast die van minister Arie Slob van Basis en Voortgezet Onderwijs en Media (OCW) op het convenant dat de afspraken vastlegt voor de twee laatste onderwijshuisvestingsprojecten op Sint Eustatius: de nieuwbouw voor de Gwendoline van Putten School (GvP) en de lopende renovatie en nieuwbouw voor de Seventh Day Adventist School (SDA school).

Conform het convenant heeft het openbaar lichaam Sint Eustatius een plan van aanpak opgesteld voor realisatie van de renovatie en nieuwbouw voor de twee betreffende scholen. Het bouw- en renovatieproces staat onder leiding van een projectleider van het openbaar lichaam. Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de renovatie- en nieuwbouwprojecten voor het onderwijs overgedragen aan het Openbaar Lichaam Sint Eustatius.

De SDA school op Sint Eustatius is inmiddels opgeleverd en de officiële opening van het vernieuwde complex zal in januari 2020 zijn.

Voorafgaand aan een gepland nieuwbouwproject voor de Scholengemeenschap Bonaire (SGB), zijn opgravingen gedaan om eventueel daar aanwezig Bonaireaans erfgoed veilig te stellen.

SGB directeur **Frans Van Efferink** over de vondst van het Amboina dorp:

“HET IS EEN VOORRECHT VOOR DE SGB OM EEN SCHOOL TE BOUWEN OP DE FUNDAMENTEN VAN EEN DORPJE UIT DE 12 DE EEUW. DE TIJD ZET ZICH VOORT. ONTWIKKELINGEN STAAN NIET STIL. MAAR MET RESPECT VOOR DE BESCHAVING WAAR HET ONDERWIJS OP BONAIRE OP VOORTBOUWT.”

Reconstructie van dit type indianendorp

BELANGRIJKE ARCHEOLOGISCHE VONDST BIJ BOUWTERREIN SGB BONAIRE

Archeologisch onderzoek bij de locatie waar, voor de Scholengemeenschap Bonaire (SGB), een nieuw schoolcomplex voor het mbo en het vmbo moet verrijzen, heeft de vondst opgeleverd van Amboina: het grootste Amerindische dorp op Bonaire (1000-1400 na Christus).

In opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (OCW) was [bureau ARCHOL B.V.](#), onder supervisie van [archeoloog Jay Harviser](#) met een team archeologen twee maanden lang bezig met opgravingen. Ook jonge lokale archeologen van het [Bonaire Archeological Institute Bonai](#) hebben hier aan meegewerkt. De verzameling gevonden artefacten omvat onder meer keramiek, gereedschap, gemaakt uit schelpen, stenen voorwerpen en voedselresten, tien skeletten en restanten van paalwoningen en graven.

Uit onderzoek naar de gevonden artefacten blijkt, dat zich rond het jaar 900 na Christus op die plek een pre-Columbiaanse nederzetting moet hebben bevonden van [de Caquetio indianen](#).

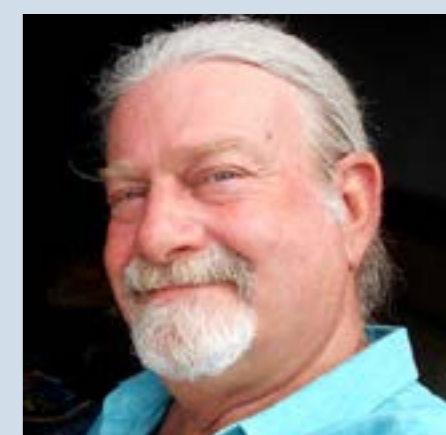
Een deel van de gevonden schelpen amuletten

Inmiddels is het Archeologisch onderzoek afgerond en zijn verschillende artefacten naar Nederland meegenomen voor nader onderzoek, waaronder carbon dating, om de exacte datum te bepalen. Deze stukken komen februari 2020 terug naar Bonaire, waar ze uiteindelijk een eindbestemming zullen krijgen.

Nu het archeologische onderzoek is afgerond, wordt het terrein vrijgegeven om te bouwen. Er wordt ook bekeken hoe een deel van de gevonden artefacten aan het design van het nieuwe complex kan worden toegevoegd.

Dr. Jay B. Harviser (archeoloog)

“DIT PROJECT HEEFT NIET ALLEEN EEN BELANGRIJK DEEL VAN BONAIRE'S CULTURELE ERFGOED VAN 1.000 JAAR GELEDEN OPGELEVERD, MAAR VORMT OOK EEN MOOI VOORBEELD VAN DE HEDENDAAGSE WETENSCHAPPELIJKE SAMENWERKING TUSSEN NEDERLAND EN CARIBISCH NEDERLAND.”

Gevonden keramieke artefacten

Archeologen aan het werk

NIEUWE CVQ EARLY CHILDHOOD EDUCATION START OP SABA

Bij de [Saba Comprehensive School](#) ging onlangs de nieuwe tweejarige CVQ¹ opleiding Early Childhood Education op feestelijke wijze van start, met de opening van het Early Childhood Center.

De opleiding ontving een positieve beoordeling na een audit van de inspectie van de [National Training Agency TVET](#) (Technical and Vocational Education and Training) Barbados. De viertien deelnemers aan deze opleidingen zijn werkzaam bij [Laura Linzey Day Care](#), Boys and Girls Society (naschoolse opvang), [Child Focus](#), [expertise onderwijszorg centrum EC2](#) en bij de [Sacred Heart Primary School](#) (primair onderwijs)

Volgend schooljaar (2020-2021) start een tweede cohort, bestaande uit de overige medewerkers van de Sabaanse voor- en naschoolse opvangcentra. Ondertussen wordt gekeken naar een mogelijke vervolgopleiding op niveau 3.

¹ CVQ staat voor Caribbean Vocational Qualification. CVQ is de beroepsonderwijs component van het onderwijs- en examensysteem van de CXC (Caribbean Examination Council). www.cxc.org

CVET Conferentie 2019

Foto: Gwendoline van Putten School

Op 28 en 29 november waren een kleine 50 stakeholders van het beroepsonderwijs van de boven- en benedenwindse eilanden bijeen voor de derde editie van de jaarlijkse Caribbean Vocational Conferentie (CVET).

De conferentie, die dit jaar op Sint Eustatius werd georganiseerd, had als hoofdthema het CVQ beroepsonderwijssysteem. De CVET conferentie heeft als doel om de samenwerking en uitwisseling van kennis en best practices tussen de scholen voor beroepsonderwijs te bevorderen. De werksessies over resp. Bouw breed, Zorg & horeca, Vroegtijdse educatie en CVQ op management niveau boden hiertoe ook de gelegenheid.